

שבועת שוא ד. על גילוי עריות ה. על גסות הרוח ו. על הגזל ז. על צרות העין.

הרי שהמצורע חוטא הוא?!?

ומשינין: **התם**, במצורע, **מננעיה הוא דאיכפר ליה** [בנגעו כבר התכפר לו חטאו] על ידי היסורים והבושת שיש לו, ואינו מביא את הקרבן לכפר על חטאו, כיון שחטאו כבר נתכפר.

וכי מייתי קרבן [כאשר הוא מביא קרבן], הוא כדי להיטהר לגמרי, **לאשתרוי בקדשים הוא דקא מייתי** [כדי להיות מותר בקדשים מביא הוא קרבן, שכל מחוסרי כפורים אסורים באכילת קדשים עד שיביאו כפרתם, כיון שרק בהבאת הקרבן נשלמת טהרתם].⁽¹⁰⁾

ומקשינן: **אלא מעתה**, שחטאת אינה טעונה נסכים משום שהיא באה על חטא; תיקשי:

”חטאת נזיר” — שהוא מביא במלאת ימי

נזירותו — **תהא טעונה נסכים**, לפי שאינה באה על חטא!?

ומשינין: **כבר לה רבי שמעון כרבי אליעזר הקפר**, דאמר: **נזיר נמי חוטא הוא**, לפי שציער עצמו מן היין.⁽¹¹⁾

שינינו במשנה: **רבן גמליאל אומר: כשם שמעשיה מעשה בהמה**, כך קרבנה מאכל בהמה:

תניא: אומר להן רבן גמליאל לחכמים:

סופרים! הניחו לי, ואדרשנה כמין חומר:⁽¹²⁾

דשמעיה רבן גמליאל לרבי מאיר,⁽¹⁾ דקאמר טו-ב בברייתא לעיל ח ב: **”רבי [מאיר] אומר: מנין שבמדה שאדם מודד בה מודדין לו, וכן אתה מוצא בסוטה, היא הסוטה האכילתו לבעל מעדני עולם, לפיכך קרבנה מאכל בהמה”**.

ואמר ליה רבן גמליאל לרבי מאיר: התינח

11. רש”י; וראה בתוספות, שרבי שמעון עצמו מצינו לו שיאמר בזה כרבי אלעזר הקפר; אלא אגב שבכל מקום מביאה הגמרא את רבי אלעזר הקפר כבעל שיטה זו, לכן אף כאן מביאה הגמרא את רבי אלעזר הקפר.

12. ביאר רש”י: **”בוטוין בלע”ז**, והוא של זהב, וחותמין בו שני צוארי חלוק לנוי”;

1. ראה מה שכתבו היעב”ץ, ומהר”ץ חיות כאן.

10. כתב רש”י: **”שיש טומאות שהצריכם הכתוב כפרה לטהרתן**, זב וזבה ויולדת ומצורע ונזיר שנטמא”;

וראה ב”קהלות יעקב” בנזיר סימן ד, שהאריך בדברי רש”י אלו, שהם תמוהים לפום ריהטא, כי הרי נזיר שנטמא אין טומאתו אלא טומאת מת, שהיא אינה צריכה כפרה לטהרה, ואינו אסור באכילת קדשים, וראה מה שתמה עוד שם; וראה רש”י בשבועות יז א ד”ה צריך, שכתב: **”וקרבן נזיר טמא לאו אעוון טומאה אתי**, אלא למיחל עליה נזירות טהרה כשאר מחוסרי כפרה”;

וראה עוד מה שכתב הר”י מיג”ש שבועות לז א ד”ה ת”ש.

וראה מה שנתבאר בזה ב”חברותא” לנזיר, בהקדמה [הערה 19].

רבי יהודה אומר: רביעית הלוג בלבד היה נותן לתוכה.

כשם שממעט רבי יהודה בכתב שהוא כותב במגילת הסוטה, וכפי שיתבאר במשנה הבאה.⁽⁴⁾

כך ממעט רבי יהודה במים.

יצא הכהן מן העזרה ונכנס להיכל, ופנה לימינו, ומקום היה שם — נראה וניכר משאר רצפת ההיכל — אמה על אמה, והיתה שם טבלא של שיש, וטבעת היתה קבועה בה [בטבלא], כדי להרים בה את הטבלא.

וכשהוא מנביחה לטבלא, נוטל⁽⁵⁾ עפר מתחתיה, ונותן מן העפר שיעור גדול כל כך עד כדי שיראה העפר על המים.⁽⁶⁾

שנאמר: ומן העפר אשר יהיה בקרקע

עשירה שאכן האכילתו מעדני עולם, עניה שאין לה מעדני עולם מאי איכא למימר, למה היא מביאה מאכל בהמה?!

אלא הטעם שקרבנה הוא מן השעורים: כשם שמעשיה מעשה בהמה, כך קרבנה מאכל בהמה.

מתניתין:

משנתנו ממשיכה לבאר את סדר השקאת הסוטה.

כתיב בפרשת סוטה: "והקריב אותה הכהן והעמידה לפני ה'. ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרש, ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן, יקח הכהן ונתן אל המים".

היה הכהן מביא פיילי [כוס של מים]⁽²⁾ של חרס, ונותן לתוכה חצי לוג מים מן הכיור⁽³⁾ אשר בעזרה.

ראשו, ומחצה וחלפה רקתו".
ואולם ראה ב"מלאכת שלמה" שהביא עוד מתרגום ירושלמי על הפסוק "ועשית קערותיו", שתרגם: "פיילותיה", וכן הביא, שתרגם "השותים במזוקי יין", הוא: "בפיילי חמר".

3. פירש רש"י: "דכתיב: מים קדושים, ואין קדושים אלא שנתקדשו בכלי, הכי תניא בספרי"; והאחרונים כאן העירו, דלכאורה הוא הדין כל מים אחרים שנתקדשו בכלי, והביאו דברי האונקלוס שתרגם את המלים "מים קדושים": "מי כיורא".

4. לקמן יז א.

5. נכתב על פי הגירסא שבמשניות.

6. נתבאר על פי לשון המאירי, שכתב: "ונוטל

2. כן פירש רש"י, וכן כתב הרע"ב שבלשון יוני "פיילי" הוא "כוס"; והרמב"ם והמאירי פירשו: "כלי".

והוסיף המאירי: "והוא [פיילי] מונח לכלי המוכן לשתייה של פורענות, וכדכתיב וישעיה נא [יז]: "את קובעת כוס התרעלה שתיית מצית", ותרגמו "פיילי".

וראה שופטים [ה' כד כה] "תבורך מנשים יעל, אשת חבר הקיני, מנשים באוהל תבורך. מים שאל [סיסרא] חלב נתנה [יעל], בספל אדירים הקריבה חמאה", ובתרגום שם [הובא ב"תוספות שאנץ" כאן] "בפיילי גבריא קריבת חמאה"; ואולי סובר המאירי, שאף ספל זה מוכן לשתייה של פורענות, שהרי על ידי אותו ספל נתקיים [שם פסוק כז]: "ידה ליתד תשלחנה, וימינה להלמות עמלים, והלמה סיסרא מחקה

תולעת ואזוב. וצוה הכהן, ושחט את הצפור האחת, אל כלי חרס על מים חיים [מי מעיין שלא נעשה בהם מלאכה]. את הצפור החיה יקח אותה, ואת עץ הארז ואת שני התולעת ואת האזוב, וטבל אותם ואת הצפור החיה בדם הצפור השחטה על המים החיים. והזהר על המטהר מן הצרעת שבע פעמים, וטהרו, ושלח את הצפור החיה על פני השדה.

כי גמר בגזירה שוה "כלי כלי" ממצורע ביום טהרתו:

מה לחלן — גבי מצורע — נותן הוא את המים החיים בכלי חרס חדשה.

אף כאן — בסוטה — הרי הוא נותן את המים בכלי חרס חדשה.

ומפרשין: והתם גבי מצורע מנלן שהוא נותנם בכלי חרס חדשה שלא נעשתה בה מלאכה?

המשכן, יקח הכהן ונתן אל המים, ומדלא אמר הכתוב "ונתן במים", אלא "ונתן אל המים", משמע, שלא יהא העפר נבלע בתוך המים.

גמרא:

תנא בברייתא:

היה מביא פילי של חרס חדשה, כלומר: שלא נעשתה בה מלאכה, (7) דברי רבי ישמעאל.

ומפרשין: מאי טעמא דרבי ישמעאל?

פרשת טהרת המצורע בסוף ימי חלוטו [ויקרא יד ב]:

"זאת תהיה תורת המצורע ביום טהרתו, והוא אל הכהן. וצוה הכהן, ולקח למטהר שתי צפרים חיות טהורות, ועץ ארז ושני

וראה עוד בגמרא לקמן טז ב: "שלשה צריך שייראו: עפר סוטה, ואפר פרה, ורוק יבמה", ודין אפר פרה נלמד שם בגזירה שוה מעפר סוטה, וכתב הרמב"ם [פרה ט א]: "ונותן אפר על פני המים כדי שיראה על פני המים, אף על פי שהיא חבית גדולה מלאה מים, ומערב הכל". ומיהו לשון רש"י בסוף המשנה: "שלא יהא נבלע בתוכן", לא משמע כן; וראה בכל זה ב"דבר שאול" סימן כד אות א, וראה שם גם במה שהביא מדברי ה"חזון איש".

7. כן נראה מהמשך הגמרא, וכן הוא בלשון הרמב"ם [סוטה ג ט]; ואף שלדעת הרמב"ם שם, אפילו כלי שהשחיר ונראה ישן, הרי הוא פסול, כמובא לקמן בהערה בהמשך הענין, ביאר ב"קין אורה", שלפי דעת הרמב"ם "תיבת חדשה תרתי

עפר מקרקע שתחתיה, ונותן על המים בכדי שיראה, ר"ל שנותן מן העפר שיעור גדול כל כך, שיהא נראה וניכר על פני המים"; ומיהו יש לעיין, שהרי העפר כבד הוא מן המים, ולא תמצא שייראה העפר על פני המים אלא לכשיספגו כל המים בעפר, ונמצא שאין העפר נראה על פני המים, וגם נמצא לפי זה, שאינה שותה "מים המאררים", אלא טיט סמיך מאד.

ולשון הרמב"ם [סוטה ג י] הוא: "ולוקח עפר מקרקע המשכן, ונותנו על פני המים, כדי שייראה על פני המים", ומשמע, שאין המשנה באה ללמד כמה עפר הוא נותן, אלא דין הוא בצורת הנתינה שלא יתנהו בתוך המים, אלא יפורנו על פני המים, כדי שבשעת נתינה ייראה העפר על פני המים, אבל באמת לאחר מכן שוקע העפר בתוך המים.

רבי ישמעאל אומר: מי מעיין הן.

וחכמים אומרים: אף משאר מימות הן, אם רצה ליתן בתוכן מי מקוה — יתן.

ואכתי מקשינן לרבי ישמעאל הלומד מגזירה שוה דמצורע:

והרי איכא למיפרך: (9)

מה למצורע, שכן טעון עין ארז ואזוב ושני תולעת, תאמר בסוטה שאינה טעונה את כל אלו!?

אלא אמר רבה בטעמו של רבי ישמעאל המצריך פילי חדשה בסוטה:

כי אמר קרא בפרשת סוטה: ולקח הכהן מים קדושים בכלי חרס, ומדלא אמר הכתוב: "ולקח כלי חרס ונתן בו מים", הרי משמע שיתנגנו בכלי שאמרתי לך כבר [שהוזכר במקום אחר], והוא הכלי האמור במצורע. (10)

משום דכתיב: "ושחט את הצפור האחת, אל כלי חרס על מים חיים", הרי שהוקש הכלי למים, וכדי ללמד:

מה מים חיים שלא נעשתה בהן מלאכה, שהרי נאמר "חיים". (8)

אף כלי שלא נעשתה בו מלאכה.

ומקשינן: ומאחר שאתה לומד גזירה שוה ממצורע, תאמר גם:

אי מה לחלן במצורע הצריך הכתוב "מים חיים" דהיינו מי מעיין —

אף כאן בסוטה יתן בכלי חרס מים חיים!?

ומשינין: לרבי ישמעאל — הלומד גזירה שוה ממצורע — הכי נמי [אכן כן] שנוטל הוא מים חיים לסוטה, שהרי מי סוטה ניטלים מן הכיור כמבואר במשנתנו, ולדעת רבי ישמעאל כל מי כיור מי מעיין הן.

דאמר רבי יוחנן: מי כיור מהיכן היו באים:

שלמדין ממנה, אם יש להשיב משיבין, ראה תוספות.

10. הקשה רבינו עקיבא איגר: אם כן "חרס" למה לי, והרי כיון שמשמעות הכתוב היא: כלי שאמרתי לך במצורע, הרי כבר ידענו שבכלי חרס היה נוטל, וכמו במצורע!?

וב"הערות" להגרי"ש אלישיב שליט"א תירץ, שאם לא היה מפורש בכלי חרס, הייתי אומר דהכוונה לכלי שאמרתי בפרה "ונתן עליו מים חיים אל כלי", ולכן כתיב "בכלי חרס", שמזה נדע שהכוונה למקום אחר הטעון "כלי חרס" דהיינו מצורע, ולא כלי של מי פרה שאינו של חרס.

במשמע, חדא שלא נעשה בה מלאכה, ועוד דלא נשתנו מראה מפני יושנה", ראה שם סוף ד"ה אמר רבא.

8. רש"י; וכתב ה"חזון איש" [סימן קמו לדרך זה ד"ה נגעים]: ולא אתפרש, מאי משמע ד"חיים" היינו שלא נעשה בהן מלאכה; ונראה, כיון דמלאכה פוגמת במים, דנחשבים כמו שופכין בעיני בני אדם, ופסולים לנטילת ידים, כדתנן במסכת ידים, ומאבדים חשיבותם, לכן אימעט מ"חיים", דבעינן שיהיו קיימים בחשיבותם.

9. ומאחר שגזירה שוה זו אינה מופנית, לכן אף

אמר רבא:

לא שנו חכמים החולקים על רבי ישמעאל, וסוברים, שכלי ישן כשר למי סוטה — אלא בכלי שבישל בו ועדיין לא נתאכמו [הושחרו] (11) פניו מחמת האש. (12)

אבל אם נתן את המים בכלי שנתאכמו פניו מחמת האש, הרי אלו פסולין.

ומפרשין: מאי טעמא?

משום דבעינן כלי של סוטה דומיא דמים של סוטה, מזה מים שלא נשתנו, (13) אף כלי שלא נשתנה.

בעי רבא:

כלי חרס שנתאכמו, והחזירן לתוך כבשן

האש בו מצרפים קדרות חדשות של חרס, ונתלבנו הכלים שם, מהו שיוכשרו הכלים ליתן בהם מי סוטה?

ומבאר הגמרא את צדדי הספק:

מי אמרינן: כיון דאידיחי אידיחי, הואיל ונדחו שוב לא יוכשרו?

או דילמא: כיון דהדור הדור, כיון שחזרו ונתלבנו, חזרו להיות כשרים למי סוטה? (14)

תא שמע שאין הכלים כשרים, מאחר שנדחו:

דתניא: רבי אליעזר אומר:

עין ארו ואזוב ושני תולעת הנצרכים להזאת מי פרה, שהפשיל בהן קופתו לאחוריו,

11. "שחור" בארמית הוא "אוכמא".

12. נתבאר על פי רש"י; אבל שיטת הרמב"ם היא, שחילוקן של רבא הוא לפי שיטת רבי ישמעאל הסובר שכלי חדש בלבד הוא שכשר למי סוטה, ולהוסיף בא רבא, שכלי חדש שנתאכמו פניו, היות והוא נראה כמו ישן אף הוא פסול; וזה לשון הרמב"ם [סוטה ג ט]: ואחר כך מביא כלי חרש שלא נעשה בו מלאכה [כדברי רבי ישמעאל], ולא יראה ככלי בלה מאורך הזמן [כדברי רבא, דהיינו "נתאכמו פניו"], ואם החזירו לכבשן עד שנתחדש, כשר, וראה הערה לעיל בתחילת הגמרא, שלדעת הרמב"ם תרתי איתנייהו בלשון "חדשה", ראה שם.

וראה בהגהות הרד"ל שהעיר, דמדברי הירושלמי שנקט לשון "מפוחם", ולא "מאוכם" כלשון הבבלי, נראה כדברי רש"י, כי "מפוחם" היינו מחמת האור, ולא מחמת שבלה הכלי.

13. כתב רש"י: "נהי דמי סוטה לרבנן לאו חיים נינהו, [שהרי מי כיוור הן] דמכשרי בשאר מימות, מיהת לא נשתנו, וכלי נמי בעינן דלא נשתנה". אבל התוספות כתבו, שאסמכתא בעלמא היא, כי מי כיוור שנשתנו מראהו הרי הן כשרים, וכמו שהוכיחו.

14. כתב ה"חזון איש" [סימן קמו לדף זה], שנידון הגמרא כאן אינו מענין "דיחוי אצל מצוות" האמור בסוכה לג א לענין לולב שנקטם ונפסל, ושוב עלתה בו תמרה, או הדס שהיו ענביו מרובין מעליו, ומיעטן; שהרי מבואר שם, שאין שייך דיחוי, אלא אם היו דחויים בכניסת החג, ואפילו אם הזמינם למצוה, מבואר שם ש"הזמנה לאו מילתא היא", ואילו כאן נידון הדיחוי הוא אפילו אם אין עדיין סוטה בעולם. והנידון הוא: אם "נשתנו" מיקרי כל שנשתנו פעם אחת, ואף שתקנון, שאף המתוקנין אינם

נאמר בפרשת סוטה: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן יקח הכהן ונתן אל המים" —

יכול יתקן [יזמין עפר] מבחויז, ויכניס את העפר לחלל ההיכל ויתננו לתוך המים ודי בזה, כיון שהיה העפר במשכן —

לפיכך תלמוד לומר: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן" דמשמע בקרקעית המשכן, שהרי לא אמר: "ומן העפר אשר יהיה במשכן".

אי "בקרקע המשכן", כלומר: אם לא היה הכתוב אומר אלא "ומן העפר אשר בקרקע המשכן", יכול, כי אז הייתי אומר: יהפור בקרדומות בקרקע המשכן ליקח משם עפר, ולפיכך תלמוד לומר: "אשר יהיה". (18)

הא כיצד:

אם יש שם במשכן [היינו בהיכל] עפר תיחוח, הבא מקרקעית המשכן.

ואם אין שם עפר תיחוח, הזמן עפר מבחויז ותן שם על קרקע המשכן, ומשם תנהו לתוך המים. (19)

כלומר: תלה בהן את קופתו מאחוריו, הרי אלו פכולין, כיון שנתעקמו על ידי המשאוי, (15) ונשתנו.

והא התם דהררי ומפשטי [הרי חוזרים ומתפשטים הם], ומכל מקום הם פסולים לעולם, הרי שאנו אומרים: "כיון דאידיחי אידחי".

ודחינן: התם באותה ברייתא אנו עוסקים בכגון דאיכלוף איקלופי [נתקלפה קליפתן], ושינוי זה שוב אינו חוזר, ולכן הם פסולים. (16)

שנינו במשנה: נכנס להיכל ופנה לימינו:

ומפרשינן: מאי טעמא פונה הוא לימינו:

דאמר מר: כל פינות (17) שאתה פונה, לא יהא אלא דרך ימין.

שנינו במשנה: מקום היה שם אמה על אמה, וטבלא של שיש, וטבעת היתה קבועה בה, וכשהוא מגביהה נוטל עפר מתחתיה, ונותן כדי שיראה על המים:

תנו רבנן:

17. א. מקור דין זה מתבאר בזבחים סב ב.
ב. הגירסא המדויקת [בדפוסים ראשונים של ספרים שונים] היא: "פונות" לשון פניה.

18. נתבאר על פי הגהות הב"ח בדעת רש"י.

19. א. הטעם שנותנו על קרקע המשכן, הוא כדי לקדשו שם, ראה רש"י לקמן טז ב ד"ה ומקדש.
ב. כתב המאירי: "ולא עוד, אלא שאם בא לטרוח ולחפור, אינו רשאי לכתחילה, שנאמר: אשר יהיה בקרקע המשכן, אלא שאם חפר כשר הוא".

נקראים חדשים, אלא צריך שיהיו חדשים מחמת שלא נתישנו מעולם, או אפילו נתישנו ונתחדשו מיקרי חדשים, וראה עוד שם.

15. כתב רש"י: "מדלא קתני: שנעשה בהן מלאכה, שמע מינה אמלאכה לא קפיד, אשינויא קפיד".

16. בהגהות הרד"ל העיר, דמהרמב"ם והמאירי משמע, שלא היו גורסים "שני תולעת" בדברי רבי אליעזר, ומשום שבהם לא שייך "איכלוף איקלופי", וראה עוד שם.

תניא אידך, עוד למדנו ברייתא אחרת שנחלקו בה תנאים אם כברייתא ראשונה, או לא:

כתיב: **"ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן"**, והיות ולא אמר הכתוב "ומן העפר אשר בקרקע המשכן יקח", הרי זה **מלמד שהיה מתקן [מזמין עפר] מבחוץ, ומכניס להיכל ונותנו אל המים, מבלי שיתננו תחילה בקרקעית המשכן.**

ואם כן **"בקרקע המשכן"** למה נאמר, כיון שהוא מכניס עפר מבחוץ, ואף אינו נותנו בקרקע המשכן?!

איסי בן יהודה אומר: להביא קרקע (20) **בית עולמים** [בית המקדש אשר בירושלים], (1) כי בכתוב נאמר: "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן", הרי למדנו למשכן, אבל למקדש לא ידענו. (2)

איסי בן מנחם — סובר כברייתא הראשונה שנזכרה לעיל — **ואומר:**

אינו צריך ללמוד לקרקע בית עולמים מ"בקרקע"; שהרי:

ומה בטומאה קלה, כלומר, ומה לענין איסור קל של טומאה — דהיינו כניסה למשכן בטומאת הגוף, שאין בה מיתת בית דין אלא רק כרת — **לא חילק הכתוב** בין משכן לבית עולמים. (3)

בטומאת אשת איש, החמורה — שחייבים עליה מיתת בית דין — **לא כל שכן** שהשוותה תורה מקדש למשכן, ליטול משם עפר כדי לבדוקה, ולבער את הטומאה מתוכם.

ואם כן, מה תלמוד לומר "בקרקע המשכן"?

ללמד: **שלא יביא עפר מתוך קופתו לתוך כלי, ויכניסנו להיכל, ודיו.** אלא מקרקעית המשכן יטול עפר. ואם אין שם עפר תיחוח, יביא עפר מבחוץ, ויניחנו בקרקע המשכן, ומשם יטלנו, ויתן אל המים.

הנחושת לבדו, ולא קרבה בהן מנחת סוטה, ולא שום חובת יחיד שאין לה זמן קבוע, כמבואר בזבחים [קזו א] ובמגילה [ט ב], ואין אנו צריכים לרבות אלא מקדש, ומשום שבכתוב נאמר "משכן" ולא "מקדש"; וראה תוספות ד"ה לרבות, וד"ה ובית, וראה תוספות ישנים יומא מד ד"ה שילה, וראה "מנחה חריבה".

3. שהרי נאמר בפרשת פרה אדומה [במדבר יט]: "כל הנוגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא, את משכן ה' טמא, ונכרתה", ונאמר עוד שם: "ואיש אשר יטמא ולא יתחטא, ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל, כי את מקדש ה' טמא".

20. לשון להביא "קרקע" בית עולמים, היינו שאף בית עולמים כשר להכניס שם העפר, כדי לקיים "ומן העפר אשר יהיה בקרקע המשכן".

1. והוא נקרא "בית עולמים", לפי שאין אחר קדושתו היתר לזבוח במקום אחר, ושוב לא שרתה שכנה במקום אחר. רש"י.

2. בספרים אשר לפנינו הגירסא היא: להביא קרקע "שילה נוב וגבעון" ובית עולמים, אך רש"י מחק את כל אלו, ומשום דשילה הרי משכן הוא, ואין הכתוב צריך לרבותו, שהוא עיקר הכתוב העוסק במשכן; ואילו נוב וגבעון, הרי אין משקין בהן את הסוטה, שהרי אלו "במה" היו, ולא היה שם ארון אלא מזבח